

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Sulaymanova Dildora Nazarovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Алимджанов Бахтиёр Абдихакимович</i> БАЙСТВО В РУССКОМ ТУРКЕСТАНЕ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	9-14
<i>Мамасайдов Лutfillo Payzullo o'g'li</i> XALQ TA'LIMI SOHASIDAGI ISLOHOTLARNING YANGI BOSQICHI	15-19
<i>Aminov Hamidulloh Abdirahimovich</i> “TURKISTON ULAMOSI” ASARIDAGI TARIXCHI OLIMLAR	20-24
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> MADANIY MEROSNI MUHOFAZA QILISHDA YUNESKO KONVENSIYALARNING AHAMIYATI	25-28
<i>Mamarajabova Nilufar</i> ASTRONOMIYA VA MATEMATIKA SOHASIDA SAMARQANDLIK OLIMLARNING O'RNI (IX-XII ASRLAR)	29-33

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Кузубоев Бехзод Хамидович</i> ОЦЕНКА ДИНАМИЧЕСКОЙ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГИЕЙ, ВЫБРОСАМИ CO ₂ И ЭКОНОМИЧЕСКИМ РОСТОМ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ TVP-VAR.....	34-40
--	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Toshboboyev Maksud Jalilovich</i> SUN'YIY VA TABIIY INTELLEKT DIALEKTIKASINING GLOBAL XAVFSIZLIK, MEHNAT BOZORI, TA'LIM VA MADANIYAT SOHALARIDA MOHIYATI	41-46
<i>Yorqulov Hakimbek Otaqulovich</i> MILLIY INTELLEKTUAL SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISHDA QADRIYATLAR OMILI.....	47-52
<i>Xolnazarov Ismatillo Sohibovich</i> FAZL AL-HAQ XAYRABODIYNING “HADIYYAT AL-SA'IDIYYA” ASARIDA BORLIQ TA'LIMOTI VA UNING IJTIMOIIY-AXLOQIY AHAMIYATI.....	53-58
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> ABU ABDULLOH MUHAMMAD IBN ALI HAKIM TERMIZIYNING “MA'RIFATUL ASROR” ASARIDA BILISH FALSAFASI VA GNOSEOLOGIK QARASHLAR TAHLILI	59-62
<i>Azimova Charos Azamatovna</i> FALSAFIY-DINIY G'OYALARNING YOSHLAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRI	63-68
<i>Rajabov Alisher Shavkatovich</i> SA'DIDDIN HAMAVIYNING TAJALLI VA HIJOB HAQIDAGI QARASHLARINING “VAHDAT UL VUJUD” G'OYALARI BILAN BOG'LIQLIGI	69-73
<i>Boymurodov Ilxombek Xayitmurodovich</i> VIRTUAL JAMOALAR VA RAQAMLI IDENTIFIKATSIYALASH JARAYONLARINING FALSAFIY TAHLILI	74-78

<i>Yakubov Azimjon Akmalovich</i> ABU SA'D ABDULMALIK IBN MUHAMMAD AL-XARGUSHIY AN-NISHOPURIY TA'LIMOTIDA NAFS MASALASI.....	79-83
<i>Ashurova Mahbuba Axtamovna</i> MUZEYLAR FAOLIYATINI TADQIQ ETISHNING IJTIMOIIY-FALSAFIY HAMDA METODOLOGIK MASALALARI	84-88
<i>Mamadaliyev Husanboy Yigitali o'g'li</i> MAHALLA RIVOJLANISHINING YOSH AVLOD TARBIYASIDAGI ROLI.....	89-92

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Narzikulova Rayhona</i> HUMOUR AS COGNITIVE–PRAGMATIC SCRIPT OPPOSITION: AN INTEGRATIVE LINGUISTIC MODEL.....	93-98
<i>Hasanova Gulhida Abdulaziz qizi</i> O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA HARAKAT FE'LLAR MUAMMOSI	99-108
<i>Yakubova Nilufar Egamberganovna</i> ESKI O'ZBEK TILIDAGI AYRIM ARABCHA IZOFALI BIRIKMALARNING LEKSIKALIZATSIYASI	109-114
<i>Asqarova Zulayxo Yangiboyevna</i> XORAZM TARIXNAVISLIGIDA “TO'YNOMA” AN'ANASI: SHAKLLANISHI VA KOMPOZITSION TUZILISHI	115-120

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Shagilova Gulxatisha Koptleuovna</i> SOG'LIQNI SAQLASH TUSHUNCHASINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAZMUNI.....	121-125
<i>Komilov Lazizjon Zokirjon o'g'li</i> O'QOTAR QUROLNI QO'LLASH HUQUQIDA ZARARNI MINIMIZATSIYA QILISH BO'YICHA KOREYA AMALIYOTI.....	126-133
<i>Uzbekova Dilshoda Tulkinovna</i> DAVLAT XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH — KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	134-137
<i>Suyunova Iroda</i> APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LAWMAKING AND PRIVATE LAW....	138-146
<i>Максудов Хушнур Хуршедович</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ ЗАКОНОВ ОРГАНАМИ СЛЕДСТВИЯ В БОРЬБЕ С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ.....	147-153
<i>Urinboyeva Muxlisa Ma'rufovna</i> SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING HUQUQ TIZIMIDA QO'LLANILISHIGA OID NAZARIY YONDASHUVLAR.....	154-158
<i>Ochilov Aziz Ismatovich</i> MA'MURIY-HUQUQIY NIZO VA OMMAVIY-HUQUQIY NIZOLARNING O'ZARO NISBATINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	159-167

<i>Temirov Madrahim O'lmas o'g'li</i> BOJXONA SOHASIDA SODIR ETILGAN JINOYATLAR YUZASIDAN OLIB QO'YILGAN TOVAR MODDIY BOYLIKLARINING KEYINGI HUQUQIY MAQOMINI BELGILASHDAGI AYRIM MASALALAR VA ULARNING YECHIMLARI.....	168-171
<i>Mashrabov Madorbek</i> AVTOMOBIL YO'LLARINING OMMAVIY MULK SIFATIDA MA'MURIY-HUQUQIY TABIATI.....	172-177
<i>Abdugaffarov Davronbek Dilshod ugli</i> CHOICE OF LAW FOR INTERNATIONAL COMMERCIAL AGENCY AGREEMENTS: BALANCING PARTY AUTONOMY AND AGENT PROTECTION	178-183
<i>Kabilov Sardor Asrolovich, Mirzayev Faxritdin Ziyatovich</i> JINOIY JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH VA UNING IJTIMOIIY ZARURATI MASALALARI	184-189
<i>Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли</i> ФОРМЫ СУДЕБНОГО КОНТРОЛЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА.....	190-195
<i>Shermatova Gulruh Akmalovna</i> MAISHIY JINOYAT SODIR ETGAN SHAXSNING KRIMINOLOGIK TAVSIFI	196-201
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Qurbonova Dilafroz Toshturdiyevna</i> TEMURIY MALIKALAR MA'NAVIY MEROSI ASOSIDA TALABA-QIZLARNING AXLOQIY QADRIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING MAZMUNI VA MOHIYATI.....	202-205
<i>Tirkasheva Go'zal Baxramovna</i> XALQ OG'ZAKI IJODI – MILLIY VA UMUMMADANIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRUVCHI KOMPLEKS PEDAGOGIK MEKANIZM SIFATIDA	206-213
<i>Ismatov Dilmurod Elmurod o'g'li</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING AXBOROT-PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI VA BOSQICHLARI	214-219
<i>Гулбоева Шохиста Исमत кизи</i> САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК КЛЮЧЕВОЙ РЕСУРС ФОРМИРОВАНИЯ ИНЖЕНЕРНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ТЕХНИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ.....	220-224
<i>Qudratov Shahzod Nasim o'g'li</i> RAQAMLI TA'LIM EKOTIZIMINING MOHIYATI VA PEDAGOGIK IMKONIYATLARI.....	225-231
<i>Muhammadiyev Lochin G'ayratovich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA TARIX O'QITISHDA MULTIMEDIA VOSITALARINING SAMARADORLIGINI ANIQLASH	232-235
<i>Abraeva Rukhsora Shuhratovna</i> USING CORPUS-BASED TOOLS TO ENHANCE GRAMMAR INSTRUCTION FOR MULTILEVEL EXAM TAKERS.....	236-242
<i>Konisbaeva Amina Jenisbaevna</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA A2 DARAJADAGI O'QUVCHILARDA UCHRAYDIGAN TIL TO'SIQLARINING DIDAKTIK OMILLARI.....	243-248

Received: 01 March 2026
Accepted: 15 March 2026
Published: 31 March 2026

Article / Original Paper

THE THEORETICAL AND PRACTICAL SIGNIFICANCE OF THE CORRELATION BETWEEN ADMINISTRATIVE-LEGAL DISPUTES AND PUBLIC-LAW DISPUTES

Ochilov Aziz Ismatovich,
Master's Student at the Law
Enforcement Academy
E-mail: a.ochilov@gmail.com

Abstract. The article analyzes the correlation between the concepts of an administrative-legal dispute and public-law disputes, the criteria for their differentiation, as well as their theoretical and practical significance within the system of administrative justice. The study substantiates the legal nature of public-law disputes through the legal inequality of the parties, the connection of the dispute with public interest, and the mandatory participation of a subject vested with state authority powers. Administrative-legal disputes are considered as a specific type of public-law disputes; it is demonstrated that they are characterized by the affiliation of the issue forming the substance of the dispute with administrative law, as well as by the presence of a legal fact giving rise to the dispute (an administrative act, action/inaction). Within the framework of the concept of administrative justice, the role of judicial review, relations in the sphere of public administration, and scholarly approaches to the legal nature of disputes arising from such relations are comparatively analyzed.

Keywords: administrative-legal dispute; public-law dispute; administrative justice; public administration; state authority powers.

MA'MURIY-HUQUQIY NIZO VA OMMAVIY-HUQUQIY NIZOLARNING O'ZARO NISBATINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI

Ochilov Aziz Ismatovich,
Huquqni muhofaza qilish akademiyasi
magistratura tinglovchisi

Annotatsiya. Maqolada ma'muriy-huquqiy nizo va ommaviy-huquqiy nizolar tushunchalarining o'zaro nisbati, ularni farqlash mezonlari hamda ma'muriy adliya tizimidagi nazariy va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda ommaviy-huquqiy nizolarning huquqiy tabiati ishtirokchilarning huquqiy jihatdan teng emasligi, nizoning ommaviy manfaat bilan bog'liqligi, shuningdek davlat hokimiyati vakolatlariga ega subyektning majburiy ishtiroki orqali asoslanadi. Ma'muriy-huquqiy nizolar esa ommaviy-huquqiy nizolarning alohida turi sifatida, nizo mazmunini tashkil etuvchi masalaning ma'muriy huquqqa mansubligi hamda nizoni keltirib chiqaradigan huquqiy fakt (ma'muriy akt, harakat/harakatsizlik) bilan belgilanishi ko'rsatiladi. Maqolada ma'muriy adliya tushunchasi doirasida sud nazoratining o'rni, davlat boshqaruvi sohasidagi munosabatlar va ulardan kelib chiqadigan nizolarning huquqiy tabiatiga oid ilmiy yondashuvlar qiyosiy tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ma'muriy-huquqiy nizo, ommaviy-huquqiy nizo, ma'muriy adliya; ommaviy boshqaruv; davlat hokimiyati vakolatlari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI3Y2026N27>

Kirish. Muayyan huquqlar, erkinliklar va qonuniy manfaatlarni aynan sud orqali himoya qilish tartibiga bo'lgan obyektiv ehtiyoj, ular yuzasidan nizo mavjudligini aniqlash yoki taxmin qilish mumkin bo'lgan holatlarda yuzaga keladi.

Har bir nizo o'z turiga qarab muayyan nomga ega bo'ladi. Masalan, fuqarolik-huquqiy, oilaviy, mehnat, uy-joy, yer va boshqa nizolar "xususiy-huquqiy nizolar" tushunchasi bilan qamrab olinadi. Shu bilan bir qatorda, ommaviy-huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan nizolarni hal etishda namoyon bo'ladigan alohida toifa — ommaviy-huquqiy nizolar ham ajratib ko'rsatiladi.

Mamlakatimizda 2017-yildan ommaviy huquqiy nizolar alohida sud tomonidan ko'rib chiqilishi belgilandi.

Ommaviy huquqiy munosabatlar ma'muriy, sud, soliq va bojxona huquqiy munosabatlari sohasida vujudga keladi.

Ishlarning sezilarli qismi normativ xususiyatga ega bo'lmagan huquqiy hujjatlar, qarorlar va davlat organlari, mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari, shuningdek normativ qonun bilan alohida davlat yoki boshqa ommaviy vakolatlar berilgan boshqa organlar va tashkilotlar hamda mansabdor shaxslarning harakatlari (harakatsizligi) ustidan shikoyat qilish bilan bog'liq.

Adabiyotlar tahlili. N.M.Korkunov ommaviy huquqiy nizolarni ko'rib chiqishi kerak bo'lgan ma'muriy va fuqarolik yustitsiya o'rtasidagi farqni keltirib, buni ommaviy va xususiy huquq o'rtasidagi farq sifatida ifoda etadi [1].

Ma'lum bo'lishicha, agar protsessual munosabatlar yordamida xususiy huquqiy munosabatlar (fuqarolik huquqi, oila, uy-joy va boshqalar) amalga oshirilsa, u holda xususiy huquq nizolari yuzaga keladi; agar protsessual munosabatlar ma'muriy, moliyaviy, soliq, budjet va boshqa ommaviy moddiy huquqiy munosabatlarni amalga oshirishga yordam bersa, u holda ommaviy huquqiy nizo kelib chiqadi. Bu shuni anglatadiki, ommaviy huquqiy nizo — bu uning mazmuni hisoblangan huquqning ommaviy tarmoqlari masalalaridan iborat bo'lgan nizo. Masalan, moliya qonunchiligi masalalari bo'lgan nizoni moliyaviy ommaviy nizo deb atash mumkin; soliq masalalari — soliq ommaviy nizosi, ma'muriy masalalar — ma'muriy nizo va boshqalar. Tabiiyki, ma'muriy ommaviy nizolar moddiy ma'muriy munosabatlarning protsessual ta'minlanishida o'rin egallaydi. Olimlar to'g'ri ta'kidlaganidek, agar nizoning mazmunini tashkil etadigan masala ma'muriy huquqqa tegishli bo'lsa, nizo ma'muriy hisoblanadi.

D.M.Chechot ta'kidlaganidek, ma'muriy organlar fuqarolar yoki tashkilotlar bilan turli xil mazmundagi huquqiy munosabatlarda bo'lishi mumkin: ma'muriy, fuqarolik, yer, moliyaviy, mehnat. Ma'muriy harakatlar ba'zi hollarda nafaqat ma'muriy, balki boshqa (masalan, fuqarolik) oqibatlarga olib keladi. Bunday vaziyatlarda nizo ma'muriy xarakterni yo'qotadi [2].

Huquqshunoslar orasida ma'muriy huquqiy munosabatlar — bu faqat ma'muriy huquq normalari bilan tartibga solinadigan va davlat boshqaruvi sohasida yuzaga keladigan munosabatlar ekanligi ham ko'rsatiladi. Masalan, V.S.Baynova davlat boshqaruvini "jamiyat manfaatlarini ifodalashga qaratilgan davlat organlari faoliyati" sifatida ta'riflagan [3]. Shuningdek, davlat boshqaruvi sohasida soliq, bojxona, sud, budjet va ekologik huquqiy munosabatlar ham vujudga keladi, zero ushbu munosabatlarning umumiy obyekti ommaviy manfaatni ifoda etish va himoya qilish hisoblanadi.

Ma'muriy huquqiy munosabatlarni ommaviy huquqiy munosabatlar guruhiga kiritadigan olimlar fikri asosli deb hisoblanadi. Ushbu tushunchalarni mos ravishda xususiy va umumiy tushunchalar sifatida ko'rib chiqish lozim. Bunday yondashuv davlat boshqaruvi bilan ommaviylik o'rtasidagi uzviy va uzluksiz bog'liqlikni yana bir bor ta'kidlaydi.

Ma'muriy va boshqa ommaviy huquqiy munosabatlar davlat organlarining yuridik va jismoniy shaxslar bilan o'zaro munosabatlari sohasida shakllanadi. Bunday huquqiy munosabatlarning bir tomoni sifatida har doim muayyan hokimiyat vakolatlarini amalga oshiradigan davlat organi ishtirok etadi, ikkinchi tomon esa davlat organi o'z vakolatlarini amalga oshiradigan boshqaruv munosabatlarining subyekti bo'lgan tashkilot yoki fuqaro hisoblanadi.

Shu o'rinda aytish lozimki, ommaviy huquqiy nizo, ma'muriy nizo tushunchalari bilan bir qatorda ma'muriy adliya tushunchasi ham qo'llaniladi. Shu o'rinda ushbu tushunchalar o'rtasidagi farqni ajratib olish lozim bo'ladi.

Yuridik manbalarda ko'rsatilishicha, "ma'muriy adliya ommaviy huquq subyektlari ustidan bevosita nazoratni anglatadi [4].

Shuningdek, "ma'muriy adliya — ommaviy boshqaruv munosabatlaridan kelib chiqadigan ma'muriy-huquqiy nizolarni davlat organlari va mansabdor shaxslar, fuqarolar hamda yuridik shaxslar o'rtasida ko'rib chiqish va hal etishning maxsus sud nazorati tizimidir" [5].

Ma'muriy adliya muayyan huquqiy faktni bekor qilish yoki haqiqiy emas deb topishga qaratilgan [6]. Ma'muriy adliya — ommaviy boshqaruvda fuqarolik huquqlari buzilgan taqdirda sud himoyasi tizimidir [7]. K.Belskiyga ko'ra, ma'muriy adliya fuqarolar va mansabdor shaxslarning g'ayriqonuniy harakatlarini sud tartibida ko'rib chiqishning maxsus tartibiga doir protsessual munosabat bo'lib, g'ayriqonuniy boshqaruv aktini bekor qilish orqali fuqarolik huquqlarini himoya qiladi [8].

G.Hakimovga ko'ra, ma'muriy adliya — ommaviy boshqaruv munosabatlaridan kelib chiqadigan ma'muriy-huquqiy nizolarni davlat organlari va mansabdor shaxslar, fuqarolar hamda yuridik shaxslar o'rtasida ko'rib chiqish va hal etishning maxsus sud nazorati tizimidir. M.Adlerga ko'ra, ma'muriy adliya — ma'muriy organlarning to'g'ri qaror qabul qilishini ta'minlaydigan va adolatni ilgari suradigan tizimdir [9].

Bizning fikrimizcha, ma'muriy adliya — davlat organlari va mansabdor shaxslar, fuqarolar hamda yuridik shaxslar o'rtasidagi ommaviy boshqaruv munosabatlaridan kelib chiqadigan ma'muriy-huquqiy nizolarni ma'muriy hamda sud tartibida hal etish mexanizmidir. Yuqoridagi ta'riflardan ko'rinadiki, ma'muriy adliyaning yagona ta'rifi mavjud emas. Biroq, ushbu ta'riflarning umumiy jihati — bu nizo hal etish mexanizmi ekanligidir. Shu o'rinda ma'muriy nizo tushunchasi va uning o'ziga xos xususiyatlariga to'xtalish maqsadga muvofiq.

D.M.Zaysev ma'muriy-huquqiy nizolar eng keng tushuncha hisoblanadi va shu bois ular qatoriga nizoning taraflaridan biri sifatida hokimiyat vakolatlariga ega bo'lgan organlar va mansabdor shaxslar ishtirok etadigan barcha nizolar kiritiladi [10].

Ma'muriy-huquqiy nizolar — bir tomonda davlat organlari, mahalliy hokimiyat organlari, mansabdor shaxslar, ikkinchi tomonda esa jismoniy va yuridik shaxslarning subyektiv ommaviy huquqlari buzilishi fakti yuzasidan kelib chiqadigan huquqiy nizodir [11].

N.V.Suxarevaga ko'ra, ma'muriy-huquqiy nizo — muayyan ma'muriy munosabat ishtirokchilaridan birining ma'muriy-huquqiy munosabatlarning vujudga kelishi, o'zgarishi yoki tugatilishiga sabab bo'lgan huquqiy fakt bilan noroziligining ifodasidir. Ma'muriy-huquqiy nizolar — ma'muriy huquq subyektlarining huquq va majburiyatlariga oid nizolar bo'lib, mazmuniga ko'ra boshqa huquqiy nizolardan farq qiladi [12].

Tahlil va natijalar. Yuqoridagi fikrlarni umumlashtirib aytganda, ma'muriy-huquqiy nizolar — ma'muriy-huquqiy munosabat ishtirokchilarining huquq va majburiyatlari yuzasidan kelib chiqadigan qarama-qarshilik va ziddiyatlardir. Ushbu ziddiyatlar bir tomonda davlat organlari va ularning mansabdor shaxslari, ikkinchi tomonda fuqarolar o'rtasida vujudga keladi. Shu jihatdan ma'muriy-huquqiy nizolar boshqa huquqiy nizolar turlaridan farqlanadi.

Demak, ma'muriy adliyaning predmeti — fuqarolarning davlat organlari va mansabdor shaxslarning g'ayriqonuniy harakatlari (harakatsizligi) hamda qarorlari ustidan shikoyatlari asosida sudlarga murojaat qilishi natijasida yuzaga keladigan ma'muriy-huquqiy munosabatlardir. Amaldagi ma'muriy-huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan nizolarning ma'muriy-huquqiy xarakteri quyidagilar bilan belgilanadi:

- ushbu turdagi nizolar davlat organlarining ommaviy boshqaruv funksiyalarini bajarishi bilan bog'liq holda yuzaga keladi;

- ma'muriy nizolar ma'muriy-huquqiy munosabatlar doirasida huquqiy va ma'muriy qarorlar qabul qilinishi hamda boshqa tomonning noroziligi natijasida vujudga keladi.

Yuqoridagi qoidalardan kelib chiqib aytish mumkinki, ma'muriy adliya predmetini tashkil etuvchi nizolar ikki turga bo'linadi:

*Birinchi*dan, davlat organlari va mansabdor shaxslarning fuqarolarning huquq va erkinliklarini buzadigan harakatlari (harakatsizligi)dan kelib chiqadigan ma'muriy-huquqiy nizolar;

*Ikkinchi*dan, davlat organlari va mansabdor shaxslarning fuqarolarning huquq va erkinliklarini buzadigan farmoyishlar (qarorlar) qabul qilishi natijasida yuzaga keladigan nizolar.

Ko'rinib turibdiki, ma'muriy adliyaning predmeti bo'lgan nizoli ma'muriy-huquqiy munosabatlar davlat organlari, mansabdor shaxslar va fuqarolar o'rtasida vujudga keladi. Shuningdek, ushbu ziddiyatlar ommaviy boshqaruv organlari faoliyatini tartibga soluvchi normativ hujjatlarda mustahkamlangan asosiy vazifalar va funksiyalar asosida farmoyishlar qabul qilish yoki harakatlarni amalga oshirish natijasida yuzaga keladi. Xususan, ommaviy boshqaruv organlari va mansabdor shaxslarning harakatlari (harakatsizligi) hamda qarorlari natijasida fuqarolar bilan ziddiyat kelib chiqishiga sabab bo'luvchi asosiy omillar quyidagilardan iborat:

*Birinchi*dan, ommaviy boshqaruv organlari va mansabdor shaxslarning g'ayriqonuniy harakatlari (harakatsizligi) yoki yo'l qo'yib bo'lmaydigan qarorlari natijasida;

*Ikkinchi*dan, fuqarolarning ommaviy boshqaruv organlari yoki mansabdor shaxslar qabul qilgan harakatlar (harakatsizlik) yoki qarorlarga qarshiligi, ishtirok etmasligi natijasida.

Birinchi holatda ommaviy boshqaruv organi yoki mansabdor shaxs o'z vakolatlari doirasida muayyan harakatlarni g'ayriqonuniy tarzda amalga oshirishi yoki qonun bilan talab etiladigan harakatni umuman bajarmasligi mumkin. Boshqacha aytganda, ommaviy boshqaruv organlari yoki mansabdor shaxslar vakolat doirasidan chiqadi yoki o'z funksiyalarini shaxs va jamiyat-davlat manfaatlariga zid ravishda bajaradi, farmoyishlar qabul qiladi. Bu fuqarolar noroziligiga sabab bo'ladi va ma'muriy adliyaning predmeti bo'lgan ma'muriy-huquqiy nizoning vujudga kelishiga olib keladi.

Ikkinchi holatda ommaviy boshqaruv organi yoki mansabdor shaxs qabul qilgan harakat va qarorlar g'ayriqonuniy bo'lmasligi ham mumkin. Biroq, amalga oshirilgan harakat, oldi olingan harakatsizlik yoki qabul qilingan qaror ma'muriy-huquqiy munosabatning ishtirokchisi

bo'lgan fuqaro noroziligiga va ishtirok etmasligiga sabab bo'ladi. Fuqaro harakat yoki farmoyish natijasida o'z huquq va qonuniy manfaatlarini buzilgan deb hisoblab, huquqlarini tiklash uchun sudga murojaat qiladi.

Ma'muriy adliya tushunchasining ilmiy-nazariy asoslariga doir yana bir masala — ma'muriy adliya tushunchasi ma'muriy huquq tarkibiga kiradimi yoki yo'qmi, degan savoldir. Ilmiy manbalarda bu borada turli fikrlar bildirilgan. Bugungi kunda ma'muriy huquqni isloh qilish zarurati, shuningdek, ma'muriy adliya ham ma'muriy huquq predmeti sifatida kiritilishi lozimligi ta'kidlanadi.

Buni quyidagilar bilan asoslash mumkin:

*Birinchi*dan, ma'muriy huquq predmeti — boshqaruv munosabatlari, ya'ni ijro etuvchi hokimiyat organlarining faoliyatidir. Ijro etuvchi hokimiyatni tashkil etish va faoliyat yuritishning asosiy tamoyillaridan biri — fuqarolarning huquq va erkinliklariga rioya etish, ularning ustuvorligini ta'minlashdir.

*Ikkinchi*dan, fuqarolar ma'muriy huquqning asosiy subyektlaridan biri hisoblanadi, ya'ni ijro hokimiyatini tashkil etish va faoliyatida o'ziga xos huquqiy maqomga ega. Fuqarolarning ommaviy boshqaruvda ishtirok etish huquqi, davlat organlari va mansabdor shaxslarning g'ayriqonuniy harakatlari hamda boshqaruv aktlari ustidan sudga murojaat qilish huquqi davlat tomonidan kafolatlanadi. Demak, davlat organlari faoliyati ustidan sud nazorati katta ahamiyatga ega.

*Uchinchi*dan, ma'muriy huquqning muhim institutlaridan biri — davlat xizmati hisoblanadi. Fuqarolarning huquq va manfaatlariga davlat xizmatchilari, mansabdor shaxslarning vakolatlarini amalga oshirish jarayonidagi harakatlari va qarorlari bilan zarar yetkazilishi mumkin.

*To'rtinchi*dan, ommaviy boshqaruvning asosiy huquqiy shakllaridan biri — ma'muriy aktlar qabul qilishdir. Ma'muriy adliya ommaviy boshqaruv aktlarining qonuniyligi ustidan nazoratni ta'minlaydi.

*Beshinchi*dan, davlat o'z organlari va mansabdor shaxslari orqali jismoniy va yuridik shaxslarga ma'muriy jazolar qo'llaydi. Ma'muriy adliya — davlat organlari va mansabdor shaxslar tomonidan ma'muriy majburlov choralarini noto'g'ri qo'llash holatlarida yagona sud himoyasidir.

*Oltinchi*dan, ma'muriy adliya ma'muriy jarayon kabi ma'muriy huquq institutlari bilan uzviy bog'liqdir.

Shu bilan birgalikda, ma'muriy munosabatlarning fuqarolik-huquqiy munosabatlardan asosiy farqi — tomonlarning dastlabki tarzda bo'ysunuv (subordinatsiya) munosabatida bo'lishidir.

Ma'muriy yoki boshqa ommaviy huquqiy munosabatlar normativ yoki individual (normativ bo'lmagan) hujjat asosida yuzaga keladi. Ushbu hujjatlarda tomonlarning huquq va majburiyatlari qat'iy tartibda belgilab qo'yilgan bo'lib, ularni o'zgartirish mumkin emas.

Ma'muriy va boshqa ommaviy huquqiy munosabatlarning yana bir belgisi — tomonlarning huquqiy subyektligi imperativ xususiyatga egaligidir.

Shuni ta'kidlash lozimki, hozirgi vaqtda “ommaviy munosabatlar” tushunchasining qonuniy (legal) ta'rifi mavjud emas. Yuridik adabiyotlarda ommaviy munosabatlarning umumiy belgilari va o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash imkonini beruvchi turli xil ta'riflar keltirilgan.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).